Митці «Розстріляного Відродження»

Проголошення державної незалежності України зумовило великі зміни в духовному житті, розвитку національної культури, літератури та мистецтва, в пробудженні історичної пам'яті народу. Ліквідовано багато «білих плям» в історії української літератури — повернено імена письменників, що були закатовані у сталінських таборах, тих, чия творчість оголошувалась ворожою, націоналістичною.

«Розстріляне Відродження» — так називають митців 20—30 років XX століття, які були знищені більшовицьким тоталітарним режимом. У 30-х роках XX століття було знищено 80% української творчої інтелігенції, серед них багато письменників.

Літературно-мистецьке покоління «Розстріляного Відродження» — це митці, які творили високохудожні твори, які прагнули піднести українську культуру до вершин світового розвитку. Серед них М. Хвильовий, В. Чумак, Микола Зеров, Василь Еллан-Блакитний, Михайль Семенко, Валер'ян Поліщук, Валер'ян Підмогильний, Євген Плужник, В. Винниченко та багато-багато інших. З 259 українських письменників, що друкувались у 1930 році, після 1938 року лишилося в живих тільки 36, і лише 7 із них померли своєю смертю. Хто вони — ці лицарі нашої культури? Що нам про них відомо?

За останні десятиріччя XX століття було опубліковано твори багатьох митців «Розстріляного Відродження», деякі введені до шкільної програми — М. Хвильовий, Г. Косинка, М. Вороний, М. Куліш. Твори цих митців розглядалися на уроках української літератури. Проте є безліч імен, які ще знаходять свою дорогу до широкого українського читача. Серед них я можу назвати Майка Йогансена, В. Чумака, В. Еллана-Блакитного.

Рано пішов із життя В. Еллан-Блакитний — поет, журналіст, політичний і державний діяч, редактор газети «Вісті ВУЦВК». Поетичні твори митця увійшли до збірки «Удари молота і серця». Це поезії, написані у період з 1917 по 1920 роки, в них митець відтворює світ, який бачить, кривавий світ революції і громадянської війни. В. Еллан-Блакитний вважав, що цей період вимагав і революційних вчинків і настроїв, революційної поезії. Закличні рядки його поезії «Вперед» перегукуються з образами поезії Лесі Українки «Досвітні огні»:

Ні слова про спокій! Ні слова про втому!Хай марші лунають бадьорі й гучні...Хай ніч облягає — та в пітьмі глибокійВже грають-палають досвітні вогні...Своєрідність післяреволюційного часу полягала в тому, що відродження національної культури йшло попереду соціальних змін, і в цьому могутньому імпульсі було стільки виключно особистісного, що межі контрольованої державою культури ставали тісними. Зміна влади не принесла митцям бажаної свободи. Злет української літератури, театру викликав у влади бажання зламати цих людей, поставити їх на коліна. І був розроблений план — план, який являв собою зразок мистецтва знищення: голодомор 1932—1933 років, репресії 30-х років.

До талановитих митців 20—30 років XX століття належить і Лесь Курбас, революційний театр якого ставив модерністські п'єси. Театр Леся Курбаса — це театр дії, для нього головне не традиційні декорації і бутафорія, а проблеми, почуття, які хвилюють глядача. Для його п'єс характерна гострота і актуальність тематики — це і проблеми українізації, історичної пам'яті народу, правдиве зображення тогочасного життя, без закликів щодо Леніна, Сталіна, партії більшовиків. За це й було його репресовано і розстріляно.

Українські письменники, що стали жертвами сталінських репресій, повертаються до наших читачів своїми творами, а життєвий і творчий їхній шлях ще є темою дослідження для наших науковців.